

סגור חלון

מהי הטרדה מינית ומהי רמת הסירוב הנדרשת מאדם שאינו מעוניין בהצעות מיניות?

פסק דין חדש של בית המשפט המחוזי בתל אביב שופך אור על השאלה שבכותרת
 עו"ד מיה צחור 17/12/02

פסק דין חדש של בית המשפט המחוזי בתל אביב (השופטים ברלינר, המר ואחיטוב) שופך אור על ההגדרה מהי הטרדה מינית ומהי רמת הסירוב הנדרשת מאדם שלא מעוניין בהצעות המיניות. להזכיר, לפי החוק למניעת הטרדה מינית, הצעות או התייחסויות מיניות חוזרות לאדם שהראה למציע שהוא אינו מעוניין בהצעות או בהתייחסויות, תיחשב התנהגותו של המציע להטרדה מינית.

החוק נתן הגדרות ברורות להטרדה המינית. למרות זאת, שתי ערכאות דנו באותה מערכת נסיבות עובדתית והגיעו למסקנות משפטיות הפוכות בשאלה אם מדובר בהטרדה מינית. כלומר, השיקול המכריע, עדיין, בתביעות אלה הוא השקפת העולם של השופטים, מטעם האישי ויחסם למרקם היחסים העדין והמורכב המתהווה בין שני אנשים במסגרת יחסי העבודה, ושעשוי להיחשב, לעתים, להטרדה מינית.

מעט פסקי דין דנו בחוק למניעת הטרדה מינית, בין היתר משום שתלונות רבות של עובדות מסתיימות בפשרה, לפני או אחרי הגשת תביעה. פסק דינו של בית המשפט המחוזי תקדימי וחשוב בכך שהוא נותן כמה דגשים חשובים המבהירים את החוק:

ככל שהמעשה הוא בעל גוון מיני מובהק יותר, יירד רף הדרישה המופנה אל קורבן המעשה המיני, כדי שייחשב כמי שהראה למטריד כי אינו מעוניין בהתנהגותו;

הרמת החולצה ונגיעה בגופה באותו מקום, זהו מהלך בעל גוון מיני מובהק, שיש לו מקום רק לאחר שהאינטימיות כבר התפתחה בין השניים והמתלוננת הסכימה לכך;

התייחסות מינית חוזרת יכולה להתרחש גם במהלך פרק זמן קצר יחסית. אין מקום לדרישה כי יהיה פרק זמן מינימלי שיחלוף בין התייחסות להתייחסות, כדי שרצף של פעולות יוכל להיחשב כהתייחסות חוזרת;

ככל שרמת ההיכרות בין "המטריד" לבין "המוטרד" קטנה יותר באופן שאין לו יסוד להניח כי המוטריד (או המוטרת) מקבלים בברכה מגעים גופניים בעלי אופי מיני, כי אז הביטויים בפועל של ההתנגדות צריכים להיות מזעריים יותר ואין לדרוש רמת התנגדות ברמה של הקמת קול צעקה, בריחה מהמקום או כל פעולה דרמטית וקיצונית.

ואלה העובדות. מתנדבת במשמר האזרחי בתחנת המשטרה בכפר סבא הגישה תלונה על הטרדה מינית נגד הקצין התורן בתחנה שהיה אחראי על שוטרי המשמר האזרחי ומתנדביו. על-פי הנטען בכתב האישום, בחודש מאי 1999 היתה המתלוננת במשמרת לילה בתחנה, ובסיום המשמרת לפנות בוקר, עמדה לחזור לביתה. הקצין ביקש ממנה להצטרף לתדריך והמתלוננת נענתה והצטרפה אליו לניידת המשטרה.

לפנות בוקר, לאחר שהסתיים התדריך, נסעה המתלוננת עם הקצין במטרה לחזור לתחנה, שם חנה רכבה. הקצין עצר את הניידת ליד בניין של מרכז שיטור קהילתי בכפר סבא, כדי לקחת דבר מה ממשרדו, ואגב כך הציע למתלוננת להראות לה את המקום.

בהיותם בבניין אחז לפתע הקצין במותני המתלוננת, הרימה והושיבה על דלפק הקבלה. המתלוננת קפצה וירדה מן הדלפק אך הקצין שב והעלה אותה על הדלפק. הקצין התיישב בסמוך לה והחל לשוחח עמה; במהלך השיחה עלה נושא תאונת דרכים שעברה המתלוננת. הקצין ירד מן הדלפק, נעמד מאחורי המתלוננת והרים מגבה את חולצתה כדי לראות, לפי טענתו, אם נשארו עליה סימנים מתאונת הדרכים. בהמשך החל לעסות את גבה. המתלוננת

הרחיקה את ידו ובתגובה תפס הקצין את ידיה והמשיך לנהל עמה שיחה. בהמשך השיחה הרים הקצין שוב את חולצתה של המתלוננת, הפעם מכיוון הבטן, בטענה שהוא מעוניין לראות את בטנה.

ועוד בהמשך, הקצין כרך את ידיו סביב צוואר המתלוננת, המתלוננת הדפה אותו וגם אמרה לו כי זה לא נעים לה. הקצין ביקש כי תאפשר לו "לנשום אותה", או להריח את הקרם שלה. המתלוננת הדפה את הקצין, והוא אחז שוב בכף ידה כשהוא עומד קרוב אליה, עד אשר המתלוננת קפצה מהדלפק, ביקשה ממנו כי יחזיר אותה לתחנה ואכן כך היה.

בית משפט השלום בכפר סבא (השופטת ניצה מימון-שעשוע), בפסק דין "מפורט ורגיש", לשון פסק הדין במחוזי, קיבל את גירסתה העובדתית של המתלוננת. השופטת זיכתה את הקצין מהנימוק הבא: "התנהגות הנאשם כלפי המתלוננת היתה במהותה חיזור המיועד על פי מהלכו והתפתחותו להביא לקירבה אינטימית בין השניים".

ועוד קבעה השופטת: "המשיב התחיל במגעים מינוריים מגששים בגב, באזור הבטן ובאחיזת הידיים. מגעים אלה נעצרו על סף צווארה של המתלוננת עת ביצע הנאשם התקרבות נועזת יותר, וזאת לאחר שהמתלוננת הביעה בבירור את אי רצונה בהם".

לדעתה של מימון-שעשוע, דרך התנהגות זו היא "מהלך חיזור פיזי הדרגתי שמטרתו ליצור אינטימיות גופנית ראשונית בין גבר לאישה בד בבד עם יצירת אינטימיות מילולית על ידי שיחה ... החוק למניעת הטרדה מינית לא נועד לאכוף השקפת עולם מוסרנית פוריטנית. החוק גם לא נועד למנוע חיזור גופני, גם אם החיזור לא היה נאות. עדיין אין מדובר בעבירה פלילית".

בית המשפט המחוזי דחה את מסקנותיה המשפטיות של מימון-שעשוע וקבע, כי "תיאור העובדות בתיק זה איננו יכול להיחשב כחיזור, בין אם חיזור ראוי ובין אם חיזור לא ראוי, והוא מהווה אכן הטרדה מינית".

נקבע, כי תפיסתה של המתלוננת במוותניים והושבתה על הדלפק, בנסיבות תיק זה, הם מעשה מטריד בעל גוון מיני. ספק אם הקצין היה נוהג בדרך זו כלפי שוטר או מתנדב שהיה נמצא עמו במשמרת, בדומה למתלוננת. המתלוננת איננה ילדה קטנה, באופן שניתן לטעון, כי מדובר במעשה חביבות בלבד ולא מעבר לכך. אם קיים ספק בכך, הרי הוא מוסר לנוכח גירסתו של הקצין, אשר טען כי עשה זאת לבקשתה של המתלוננת.

משקפצה המתלוננת מהדלפק בפעם הראשונה, נתנה בכך ביטוי לעובדה שהיא רואה בכך מעשה שלא במקומו, ועל כן הושבתה החוזרת יכולה להוות "התייחסות חוזרת" כמשמעותה בסעיף 3(4) לחוק. כבר בקפיצה זו הראתה המתלוננת לקצין, בהתנהגותה, כי היא איננה מעונינת במגע גופני או בחיזור מצדו.

בית המשפט המחוזי הדגיש בפסק הדין, כי בין המתלוננת ובין הקצין לא היו כל יחסי קירבה קודם לכן. ההיכרות ביניהם היא הכרות שטחית על רקע שהותה של המתלוננת כמתנדבת בתחנה ומאומה לא מעבר לכך. לא היה לקצין כל בסיס לחשוב, כי המתלוננת מעוניינת בקירבה מצידו וכי הוא רשאי לנהוג חירות ביחסיו עמה עד כדי תפיסתה במוותניים והושבתה על הדלפק.

המתלוננת אמרה בבית משפט, כי כאשר הושיב אותה הקצין בצורה שתוארה לעיל, "הייתי נבוכה ושאלתי אותו איך אני ארד מזה, קפצתי למטה והוא שאל מה את עושה למה ירדת".

לו היה הקצין רואה בהושבתה על הדלפק מעשה חברי או מעשה שובבי, חזקה עליו שאחרי שקפצה המתלוננת מעל הדלפק היה נמנע מהושבתה פעם נוספת, שלא לדבר על המשך המגעים הפיזיים.

דבר בהתפתחות האירועים עד לאותו שלב לא יכול היה לרמז לקצין, כי הוא רשאי לעשות כן. הרמת החולצה ונגיעה בגופה באותו מקום, יש בה, בפני עצמה, מעשה אינטימי והיא איננה יכולה להיחשב רק כמהלך חיזור שמטרתו להכשיר את הקרקע למגעים אינטימיים בהמשך. זהו מהלך בעל גוון מיני מובהק, שיש לו מקום רק לאחר שהאינטימיות כבר התפתחה בין השניים והמתלוננת הסכימה לכך.

קביעה חשובה נוספת של בית המשפט בעניין הסירוב הנדרש: על ציר היחסים שבין גבר ואישה שאין ביניהם היכרות אינטימית קודמת - ולמעשה אין כמעט הכרות ממשית - הרי ככל שהמעשה הוא בעל גוון מיני מובהק יותר יירד רף הדרישה המופנה אל קורבן המעשה המיני, כדי שייחשב כמי שהראה למטריד כי אינו מעוניין בהתנהגותו.

כאשר המתלוננת קפצה מעל הדלפק כבר במגע הפיזי הראשון מצד הקצין, די בכך כדי להוות התנהגות המראה, כי היא איננה חפצה בכל מגע פיזי. לפיכך הרמת החולצה ונגיעה בחלק הגוף שנחשף הוא מעשה פולשני שמהווה גם "התייחסות חוזרת", כמשמעותה בחוק, המתמקדת במיניותה של המתלוננת.

בפועל לא מדובר רק בהרמת חולצתה של המתלוננת אלא בהמשך מעשים של הקצין, שכל אחד מהם יכול להיחשב כהתייחסות חוזרת כדלקמן: לאחר הרמת החולצה ונגיעה בגבה של המתלוננת נעמד הקצין לפני המתלוננת, כאשר גופו צמוד לברכיה, הרים קצת את חולצתה מקדימה כדי לראות את בטנה; לאחר מכן כרך ידו סביב צווארה; בהמשך, כשאמרה לו שהדבר אינו נעים לה, אמר לה כי ברצונו להריח או לנשום אותה; ועוד בהמשך תפס את ידה.

כל אחת מהפעולות שתוארה לעיל עומדת בפני עצמה ומהווה, כאמור לעיל, התייחסות חוזרת.

התייחסות חוזרת יכולה להתרחש גם במהלך פרק זמן קצר יחסית. אין מקום לדרישה כי יהיה פרק זמן מינימלי שיחלוף בין התייחסות להתייחסות, כדי שרצף של פעולות יוכל להיחשב כהתייחסות חוזרת.

באשר להתנגדותה של המתלוננת: בית משפט קמא התייחס לכל אחד מחלקי תגובתה של המתלוננת: העובדה שבהתחלה קפאה, אחר כך הורידה ידיו של המשיב מגבה, ונתן משקל רב לכך שלא הביעה התנגדות מילולית עד לשלב שבו כרך הקצין את ידיו סביב צווארה. אז רק אמרה, כי זה לא נעים לה. השופטת קמא סיכמה ואמרה, כי "התנהגות של המתלוננת לא שיגרה אי רצון גלוי וברור לקרבתו של הנאשם".

בית המשפט המחוזי דחה את קביעותיה של השופטת מימון-שעשוע, באשר לרמת ההתנגדות הנדרשת. "דעתנו היא, כי התנהגותה של המתלוננת שידרה אי רצון לדרך התנהגותו של המשיב שהתבטאה, כאמור, באותה סדרת פעולות שהוזכרה לעיל".

ככלל, התנהגות שיכולה להביע אי הסכמה יכולה להיות גם בשפת גוף, בין במפורש ובין במרומז.

עוד נקבע כי ככל שרמת ההיכרות בין "המטריד" לבין "המוטרד" קטנה יותר באופן שאין לו יסוד להניח כי המוטריד (או המוטרת) מקבלים בברכה מגעים גופניים בעלי אופי מיני, כי אז הביטויים בפועל של ההתנגדות צריכים להיות מזעריים יותר ואין לדרוש רמת התנגדות ברמה של הקמת קול צעקה, בריחה מהמקום או כל פעולה דרמטית וקיצונית מסוג זה.

בית המשפט לא התייחס לשאלה האם היו בין הצדדים יחסי מרות.

פסק הדין ניתן להורדה באתר האינטרנט של הכותבת: "עובדות, האתר לזכויות העובדת"

www.ovdot.co.il